

LATVIJAS REPUBLIKAS SATVERSMES TIESA

SPRIEDUMS

LATVIJAS REPUBLIKAS VĀRDĀ

Rīgā 2004. gada 25. oktobrī

Lietā Nr. 2004-03-01

Latvijas Republikas Satversmes tiesa šādā sastāvā: tiesas sēdes priekšsēdētājs Aivars Endziņš, tiesneši Aija Branta, Romāns Apsītis, Ilma Čepāne, Juris Jelāgins, Gunārs Kūtris un Andrejs Lepse,

pamatojoties uz Latvijas Republikas Satversmes 85. pantu, Satversmes tiesas likuma 16. panta 1. punktu, 17. panta pirmās daļas 9. punktu, 19.¹ un 28.¹ pantu,

pēc Rīgas pilsētas Ziemeļu rajona tiesas, Administratīvās rajona tiesas un Administratīvās apgabaltiesas pieteikumiem

rakstveida procesā 2004. gada 1. oktobrī tiesas sēdē izskatīja lietu

„Par likuma „Par valsts pensijām” 30. panta piektās un sestās daļas atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 1. un 91. pantam”.

Konstatējošā daļa

1. 1995. gada 2. novembrī Saeima pieņēma likumu „Par valsts pensijām” (turpmāk – Pensiju likums), kas stājās spēkā 1996. gada 1. janvārī. Līdz 2004. gada 19. februārim Pensiju likumā izdarīti vairāki grozījumi, arī tādi, kas saistīti ar valsts pensijas izmaksas pārtraukšanas un atjaunošanas kārtību.

1996. gada 6. novembra grozījumi, kas stājās spēkā 1996. gada 10. decembrī, Pensiju likuma pārejas noteikumu 16. punktu papildināja ar 11. apakšpunktu šādā redakcijā: „Agrāk piešķirtā valsts pensija, kuras izmaksa pārtraukta likumā noteiktajos gadījumos, atjaunojama ar dienu, kad no jauna iegūtas tiesības uz pārtraukto pensiju, ja no pensijas izmaksas pārtraukšanas mēneša nav pagājuši vairāk kā pieci gadi. Pēc minētā termiņa izbeigšanās valsts pensija piešķirama no jauna.”

1997. gada 20. novembra grozījumi, kas stājās spēkā 1998. gada 1. janvārī, Pensiju likuma pārejas noteikumu 16. punkta 11. apakšpunktu izteica citā redakcijā: „Valsts pensija (neatkarīgi no tās piešķiršanas laika), kuras izmaksa pārtraukta likumā noteiktajos gadījumos vai pamatojoties uz apdrošinātās personas iesniegumu par atteikšanos saņemt pensiju, atjaunojama ar dienu, kad no jauna iegūtas tiesības uz pārtraukto pensiju vai saņemts apdrošinātās personas atsaukums par atteikšanos saņemt pensiju, ja no pensijas izmaksas pārtraukšanas mēneša nav pagājuši vairāk kā trīs gadi. Pēc triju gadu termiņa izbeigšanās valsts pensija piešķirama no jauna. Lai iegūtu tiesības uz pensijas piešķiršanu no jauna, no pensijas saņemšanas var atteikties jau no tās piešķiršanas dienas, bet ne ātrāk kā no 1996. gada 1. janvāra, ja valsts pensiju speciālajā budžetā tiek atmaksāta līdz pensijas pārtraukšanas mēnesim izmaksātā pensija.

Iesniegumu par atteikšanos saņemt pensiju var jebkurā laikā atsaukt. Pensiju summas par laiku, kad persona bija atteikusies no pensijas saņemšanas, netiek izmaksātas. Atjaunotā pensija par laiku, kad tās izmaksa bija pārtraukta, pārskatāma saskaņā ar šā likuma 26. pantu, ievērojot šo pārejas noteikumu 15. punktu.”

1998. gada 21. novembra grozījumi, kas stājās spēkā 1999. gada 1. janvārī, noteica, ka pārejas noteikumu 16. punkta 11. apakšpunkts attiecas uz 1997. gada 1. janvārī vai vēlāk piešķirtajām pensijām.

1999. gada 5. augusta grozījumi, kas stājās spēkā 1999. gada 7. decembrī, no Pensiju likuma izslēdza pārejas noteikumu 16. punkta

11. apakšpunktu. Vienlaikus likuma 30. pants tika papildināts ar piekto daļu šādā redakcijā: „Pensijas izmaksa, kura ir pārtraukta likumā noteiktajos gadījumos, atjaunojama ar dienu, kad no jauna iegūtas tiesības uz to. Atjaunojot pensijas izmaksu, pensija pārskatāma saskaņā ar šā likuma 26. pantu. Ja no pensijas izmaksas pārtraukšanas dienas pagājuši vairāk nekā trīs gadi, pensiju piešķir no jauna.” Bez tam pārejas noteikumus papildināja ar 24. punktu šādā redakcijā: „Ar 1999. gada 1. septembri apdrošinātajām personām – vecuma vai izdienas pensiju saņēmējām – pensiju no jauna nepiešķir.”

2001. gada 20. decembra grozījumi, kas stājās spēkā 2002. gada 1. janvārī, likuma 30. panta piektajā daļā vārdus „pensijas izmaksa, kura ir pārtraukta likumā noteiktajos gadījumos” aizstāja ar vārdiem „pensija, uz kuru likumā noteiktajos gadījumos ir zaudētas tiesības”. Pēc grozījumu izdarīšanas piektā daļa ir spēkā šādā redakcijā: „Pensija, uz kuru likumā noteiktajos gadījumos ir zaudētas tiesības, atjaunojama ar dienu, kad no jauna iegūtas tiesības uz to. Atjaunojot pensijas izmaksu, pensija pārskatāma saskaņā ar šā likuma 26. pantu. Ja no pensijas izmaksas pārtraukšanas dienas pagājuši vairāk nekā trīs gadi, pensiju piešķir no jauna.”

Vienlaikus šie grozījumi 30. pantu papildināja ar sesto daļu šādā redakcijā: „Valsts pensija, kuras izmaksa pārtraukta, pamatojoties uz pensijas saņēmēja iesniegumu, atjaunojama (neatkarīgi no izmaksas pārtraukšanas laika) ar dienu, kad saņemts iesniegums par pensijas izmaksas atjaunošanu. Atjaunotā pensija par laiku, kad tās izmaksa bija pārtraukta, pārskatāma saskaņā ar šā likuma 26. pantu.”

2. Pieteikuma iesniedzēji – Rīgas pilsētas Ziemeļu rajona tiesa, Administratīvā rajona tiesa un Administratīvā apgabaltiesa lūdz Satversmes tiesu izvērtēt Pensiju likuma 30. panta piektās un sestās daļas atbilstību Latvijas Republikas Satversmes (turpmāk – Satversme) 1. un 91. pantam.

Rīgas pilsētas Ziemeļu rajona tiesa (turpmāk – Ziemeļu rajona tiesa) pieteikumā lūdz izvērtēt, vai 2001. gada 20. decembra grozījumi Pensiju likuma 30. panta piektajā un sestajā daļā atbilst Satversmes 1. un 91. pantam.

Tiesa pieteikumā norāda, ka 2001. gada 20. decembra grozījumi Pensiju likumā neatbilstot tiesiskās paļāvības principam, jo persona paļāvās uz to, ka būs spēkā likumā iedibinātā kārtība un, ka tad, ja šī persona būs atteikusies no pensijas, pēc trim gadiem pensija tiks piešķirta no jauna, ņemot vērā arī papildus uzkrāto apdrošināšanas stāžu un veiktās iemaksas. Turklāt likumdevējs neesot ievērojis tiesiskās vienlīdzības principu, jo attiecībā uz personām, kurām pensiju aprēķina pēc likuma 30. panta piektās daļas, ņemts vērā pensijas izmaksas pārtraukšanas ilgums, bet 30. panta sestajā daļā noteiktā pensijas aprēķināšanas kārtība to ignorē, kaut gan pirms grozījumu izdarīšanas tiesiskais regulējums bijis vienāds. Tādējādi likuma 30. panta sestā daļa liedzot personai saņemt pensiju tādā apmērā, kādā pienāktos, ja pensijas aprēķināšanā tiktu ņemts vērā viss uzkrātais apdrošināšanas stāžs.

Administratīvā rajona tiesa pieteikumā lūdz izvērtēt Pensiju likuma 30. panta piektās daļas atbilstību Satversmes 1. pantam.

Tiesa pieteikumā norāda, ka 30. panta piektā daļa neatbilstot tiesiskās paļāvības principam, jo liedzot pensijas piešķiršanu no jauna personām, kurām pensija netika izmaksāta saskaņā ar 32. panta trešo daļu (līdz to izslēdza no likuma ar 1999. gada 5. augusta grozījumiem). Bez tam tiesa norāda, ka Pensiju likuma grozījumu rezultātā likumdevējs esot pārkāpis tiesiskās paļāvības principu, jo grozījumi Pensiju likuma 30. panta piektajā daļā personai liedzot agrāk noteiktās tiesības uz pensijas piešķiršanu no jauna.

Administratīvā apgabaltiesa pieteikumā lūdz izvērtēt Pensiju likuma 30. panta sestās daļas atbilstību Satversmes 1. pantam.

Tiesa pieteikumā norāda, ka nepieciešams izvērtēt, vai likumdevējs, izdarot grozījumus Pensiju likumā, ir ievērojis tiesiskās paļāvības principu attiecībā uz personām, kuras no pensijas izmaksas bija atteikušās saskaņā ar Pensiju likuma pārejas noteikumu 16. punkta 11. apakšpunktu (līdz to izslēdza

no likuma ar 1999. gada 5. augusta grozījumiem). Administratīvā apgabaltiesa lūdz izvērtēt, vai persona pamatoti paļāvās uz to, ka būs spēkā ar Pensiju likumu iedibinātā kārtība, ka tad, ja persona būs atteikusies no pensijas izmaksas, pēc trim gadiem tai būs tiesības uz pensijas piešķiršanu no jauna.

Saskaņā ar Satversmes tiesas likuma 22. panta sesto daļu lietas, kas ierosinātas pēc Ziemeļu rajona tiesas, Administratīvās rajona tiesas un Administratīvās apgabaltiesas pieteikumiem, tika apvienotas vienā lietā.

3. Institūcija, kas izdevusi apstrīdēto aktu, – Latvijas Republikas Saeima – atbildes rakstā nepiekrīt iesniedzēju viedoklim un norāda, ka 1999. gada 5. augusta grozījumi Pensiju likumā to papildināja ne tikai ar 30. panta piekto daļu, bet arī ar pārejas noteikumu 24. punktu, kas noteica, ka „ar 1999. gada 1. septembri apdrošinātajām personām – vecuma vai izdienas pensiju saņēmējām – vecuma vai izdienas pensiju no jauna nepiešķir”. Tādējādi 30. panta piekto daļu, kas paredzēja, ka pēc triju gadu pārtraukuma valsts pensiju var piešķirt no jauna, varēja piemērot tikai attiecībā uz invaliditātes un apgādnieka zaudējuma pensijām.

Saeima norāda, ka 2001. gada 20. decembra grozījumi Pensiju likumā tikai redakcionāli precizēja 30. panta piekto un sesto daļu. Proti, šie grozījumi skaidri nodalīja divus dažādus gadījumus – pirmkārt, gadījumu, kad ir zaudētas tiesības uz valsts pensiju; otrkārt, gadījumu, kad pensijas izmaksa ir pārtraukta, pamatojoties uz personas iesniegumu.

Saeima paskaidro, ka saskaņā ar Pensiju likuma 30. panta pirmo daļu vecuma pensiju piešķir uz mūžu, tāpēc tiesības uz to nevar zaudēt. Līdz ar to attiecībā uz vecuma pensijām nevar piemērot likuma 30. panta piekto daļu. No tā izriet, ka uz vecuma pensijām attiecas tikai 30. panta sestā daļa. Turklāt 1999. gada 5. augusta grozījumi Pensiju likuma pārejas noteikumus papildināja ar 24. punktu, kas liedz personai tiesības uz vecuma pensijas piešķiršanu no jauna.

Saeima atkārtoti uzsver, ka Pensiju likuma 30. panta piektā daļa attiecas uz invaliditātes un apgādnieka zaudējuma pensiju. Šis valsts pensijas piešķir uz noteiktu laiku, un persona var zaudēt tiesības uz tām, proti – invaliditātes pensiju piešķir uz invaliditātes laiku, bet apgādnieka zaudējuma pensiju piešķir uz laiku, kamēr mirušā ģimenes loceklis tiek uzskatīts par darbnespējīgu. Tātad likuma 30. panta piektā daļa attiecas tikai uz tiem valsts pensiju veidiem, uz kuriem persona noteiktos apstākļos var zaudēt tiesības.

Ņemot vērā iepriekš minēto, 2001. gada 20. decembra grozījumiem Pensiju likuma 30. pantā ir tikai redakcionāls raksturs, un to mērķis ir pastiprināt iepriekšējā redakcijā ietvertās normas jēgu. Tādējādi grozījumi Pensiju likumā atbilstot Satversmes 1. pantam.

4. Labklājības ministrija (turpmāk – Ministrija), norāda, ka 1996. gada 6. novembra grozījumi Pensiju likuma pārejas noteikumu 16. punktu papildināja ar 11. apakšpunktu. Šo grozījumu mērķis bija noteikt pensijas izmaksas atjaunošanas kārtību, ja tiesības uz pensiju tiek zaudētas, bet pēc laika atgūtas. Minētie grozījumi attiecās uz invaliditātes un apgādnieka zaudējuma pensijas saņēmējiem. Ministrija paskaidro, ka pārejas noteikumu 16. punkta 11. apakšpunktā ietvertais tiesiskais regulējums vēlāk tika noteikts likuma 30. panta piektajā daļā.

Būtiskus grozījumus Pensiju likumā izdarīja 1997. gada 20. novembrī. Šie grozījumi pārejas noteikumu 16. punkta 11. apakšpunktā paredzēja iespēju atteikties no pensijas (uz iesnieguma pamata), lai pēc trim gadiem iegūtu tiesības uz pensijas piešķiršanu no jauna.

Ministrija paskaidro, ka šādi grozījumi tika izdarīti, lai personām, kuras bija pensionējušās līdz 1996. gadam un pensiju reformas pirmajā gadā, pensiju varētu piešķirt no jauna saskaņā ar normām, kuras lika pensiju sākuma kapitāla aprēķināšanā ņemt vērā personas vidējo apdrošināšanas iemaksu algu. Arī personas, kuras bija priekšlaicīgi pensionējušās, varēja iesniegt pieteikumu par atteikšanos no pensijas izmaksas, lai iegūtu tiesības uz pensijas piešķiršanu no

jauna, kad pēc pensijas izmaksas pārtraukšanas būs pagājuši vairāk nekā trīs gadi.

Savukārt tad, ja personas, kurām pensiju neizmaksāja saskaņā ar likuma 32. panta trešo daļu, nebija iesniegušas iesniegumu par atteikšanos no pensijas, tām pēc likumā noteiktā pensijas vecuma sasniegšanas pensiju no jauna nepiešķirā, bet pārrēķināja saskaņā ar Pensiju likumā noteikto tiesisko regulējumu.

5. Valsts sociālās apdrošināšanas aģentūra (turpmāk – Aģentūra) norāda, ka Pensiju likuma pārejas noteikumu 16. punkta 11. apakšpunkts likumā tika iekļauts tādēļ, lai gadījumos, kad uz laiku zūd tiesības uz pensiju, būtu noteikta pensijas izmaksas atjaunošanas kārtība.

Kad saskaņā ar 1999. gada 5. augusta grozījumiem pārejas noteikumu 16. punkta 11. apakšpunktu izslēdza no Pensiju likuma, likumu vienlaikus papildināja ar 30. panta piekto daļu, kurai bija tāda pati nozīme kā pārejas noteikumu 16. punkta 11. apakšpunktam. Savukārt 2001. gada 20. decembra grozījumi 30. panta piekto daļu tikai redakcionāli precizēja, uzsverot, ka tā attiecas tikai uz gadījumiem, kad tiesības uz pensiju uz laiku ir zaudētas.

Aģentūra paskaidro, ka persona nezaudēja tiesības uz pensiju, ja tā netika izmaksāta saskaņā ar Pensiju likuma 32. panta trešo daļu. Tādējādi priekšlaicīgi piešķirtās vecuma pensijas neizmaksāšana nevarēja būt par pamatu pensijas piešķiršanai no jauna atbilstoši likuma 30. panta piektajai daļai.

Savukārt 1997. gada 20. novembra grozījumi, kas personai paredzēja tiesības atteikties no piešķirtās valsts pensijas un pēc triju gadu termiņa pieprasīt pensijas piešķiršanu no jauna, likumā esot izdarīti tādēļ, lai nodrošinātu iespēju personām pensiju pārrēķināt saskaņā ar „jauno” Pensiju likumu, atbilstoši kuram pensiju sākuma kapitāla aprēķināšanā ņēma vērā vidējo apdrošināšanas iemaksu algu. Arī no priekšlaicīgi piešķirtās vecuma pensijas varēja atteikties tādā pašā kārtībā kā no vispārējā kārtībā piešķirtās

vecuma pensijas. Līdz ar to pensiju piešķirā no jauna tikai tad, ja bija saņemts iesniegums par atteikšanos no pensijas izmaksas un no izmaksas pārtraukšanas datuma bija pagājuši ne mazāk kā trīs gadi.

Secinājumu daļa

6. Tiesu pieteikumos ietverts prasījums izvērtēt Pensiju likuma 30. panta piektās un sestās daļas atbilstību tiesiskās paļāvības principam, kas izriet no Satversmes 1. panta, un 30. panta sestās daļas atbilstību tiesiskās vienlīdzības principam, kas noteikts Satversmes 91. pantā. Pensiju likuma 30. panta piektā daļa noteic kārtību, kādā atjaunojama valsts pensija, uz kuru likumā noteiktajos gadījumos ir zaudētas tiesības, bet sestā daļa noteic valsts pensijas atjaunošanas kārtību, ja tās izmaksa ir pārtraukta, pamatojoties uz pensijas saņēmēja iesniegumu. Ņemot vērā to, ka Pensiju likuma pārejas noteikumu 24. punkts precizē vecuma pensijas izmaksas atjaunošanas kārtību, ir jāizvērtē arī šīs normas atbilstība Satversmei.

7. Pieteikuma iesniedzēji norāda, ka Pensiju likuma 30. panta piektā daļa neatbilst Satversmes 1. pantam, jo likumdevējs esot pārkāpis tiesiskās paļāvības principu attiecībā uz personām, kurām bija piešķirta priekšlaicīga vecuma pensija, bet kurām to neizmaksāja, pamatojoties uz 32. panta trešo daļu (līdz to izslēdza no likuma ar 1999. gada 5. augusta grozījumiem). Pēc pieteikuma iesniedzēju viedokļa, 2001. gada 20. decembra grozījumi, kas likuma 30. panta piektajā daļā vārdus „pensijas izmaksa, kura ir pārtraukta likumā noteiktajos gadījumos” aizstāja ar vārdiem „pensija, uz kuru likumā noteiktajos gadījumos ir zaudētas tiesības”, liedza indivīdiem tiesības uz pensijas piešķiršanu no jauna.

Papildinot Pensiju likumu ar 30. panta sesto daļu, likumdevējs neesot ievērojis tiesiskās paļāvības principu attiecībā uz tām personām, kurām pensijas

izmaksa bija pārtraukta, pamatojoties uz pārejas noteikumu 16. punkta 11. apakšpunktu (līdz to izslēdza no likuma ar 1999. gada 5. augusta grozījumiem), t.i., personām, kuras atteicās no pensijas izmaksas uz iesnieguma pamata. Pieteicēji uzskata, ka 30. panta sestā daļa šīm personām liedz agrāk noteiktās tiesības uz pensijas piešķiršanu no jauna.

Tādējādi ir jāizvērtē, vai likumdevējs, izdarot grozījumus Pensiju likumā, ir ievērojis tiesiskās paļāvības principu attiecībā uz divām personu grupām, pirmkārt, personām, kurām pensija netika izmaksāta saskaņā ar Pensiju likuma 32. panta trešo daļu, otrkārt, personām, kurām pensijas izmaksa tika pārtraukta saskaņā ar Pensiju likuma pārejas noteikumu 16. punkta 11. apakšpunktu.

Vērtējot Pensiju likuma 30. panta piektās un sestās daļas atbilstību tiesiskās paļāvības principam, izskatāmās lietas ietvaros jānoskaidro:

1) vai un kad personai radās tiesības uz vecuma pensijas piešķiršanu no jauna;

2) vai personas paļaušanās uz agrākā tiesiskā regulējuma noteiktajām tiesībām bija likumīga, pamatota, saprātīga un vai tiesiskais regulējums pēc savas būtības ir pietiekami noteikts un nemainīgs, lai tam varētu uzticēties;

3) vai likumdevējs, mainot tiesisko regulējumu attiecībā uz valsts pensiju atjaunošanu, ir atkāpies no indivīdiem sākotnēji garantētajām tiesībām un paredzējis saudzējošu pāreju uz jauno tiesisko regulējumu.

8. Vērtējot Pensiju likuma 30. panta piektās daļas atbilstību Satversmes 1. pantam, vispirms jānoskaidro, vai Pensiju likumā bija ietverts tiesiskais regulējums, kas noteica pensijas piešķiršanu no jauna personām, kurām tā netika izmaksāta saskaņā ar 32. panta trešo daļu (t.i., sievietēm, kurām piešķirta priekšlaicīgā vecuma pensija un kuras turpina strādāt, pensiju neizmaksā līdz likumā noteiktā vispārējā pensionēšanās vecuma sasniegšanai).

To, vai likumdevējs šādas tiesības patiešām bija paredzējis, nepieciešams noskaidrot, jo indivīds var atsaukties uz tiesiskās paļāvības principu tikai tādā gadījumā, ja likumdevēja iepriekš noteiktais tiesiskais regulējums radījis pamatu tiesiskajai paļāvībai. Uz šādu tiesiskās paļāvības principa piemērošanu vairākās lietās norāda arī Eiropas Kopienų tiesa (*sk. lietas C-63/93 „Duff and Others v. Minister for Agriculture and Food, Ireland, and the Attorney General” [1996], ECR I-0569, 20. punktu; lietas C-22/94 „Irish Farmers Association and others v. Minister for Agriculture and Food, Ireland and the Attorney General” [1997], ECR I-01809, 19. punktu un lietas C-177/90 „Ralf-Herbert Kühn v. Landwirtschaftskammer Weser-Ems” [1992], ECR I-00035, 14. punktu).*

Pieteikumos norādīts, ka likumdevējs, 2001. gada 20. decembrī izdarot grozījumus likuma 30. panta piektajā daļā, neesot ievērojis tiesiskās paļāvības principu. Pieteicēji uzskata, ka pirms šiem grozījumiem Pensiju likums paredzēja piešķirt no jauna pensiju arī tām personām, kurām vecuma pensija bija piešķirta priekšlaicīgi, bet kurām to neizmaksāja saskaņā ar 32. panta trešo daļu.

Ar 2001. gada 20. decembra grozījumiem likumdevējs Pensiju likuma 30. panta piektajā daļā vārdus „pensijas izmaksa, kura ir pārtraukta likumā noteiktajos gadījumos” aizstāja ar vārdiem „pensija, uz kuru likumā noteiktajos gadījumos ir zaudētas tiesības”. Tādējādi jāizvērtē, vai likumdevēja mērķis bija 30. panta piektās daļas sākotnējo redakciju attiecināt uz 32. panta trešo daļu.

Līdz Pensiju likuma 30. panta papildināšanai ar piekto daļu līdzīgu tiesisko regulējumu paredzēja pārejas noteikumu 16. punkta 11. apakšpunkts, kas likumā tika ietverts ar 1996. gada 6. novembra grozījumiem. Tātad jāvērtē, vai pārejas noteikumu 16. punkta 11. apakšpunktā noteiktais tiesiskais regulējums attiecās uz 32. panta trešo daļu.

Pensiju likuma pārejas noteikumu 16. punkta 11. apakšpunkts sākotnēji noteica kārtību, kādā tiek atjaunota tādu pensiju izmaksa, kura bija pārtraukta likumā noteiktajos gadījumos. Lai arī šajā tiesību normā nebija norādīti

gadījumi, uz kuriem attiecas vārdi „pensija, kuras izmaksa pārtraukta likumā noteiktajos gadījumos”, tomēr secināms, ka likumdevēja nolūks bija šo normu attiecināt uz tādām situācijām, kad personai pensijas izmaksa tika pārtraukta un tādējādi šī persona zaudēja tiesības uz valsts pensiju, nevis uz tādām situācijām, kad pensija netika izmaksāta likumā noteiktajos gadījumos un personai tiesības uz pensiju saglabājās. Šīs normas mērķis bija noteikt valsts pensijas izmaksas atjaunošanas kārtību, ja persona zaudē tiesības uz valsts pensiju, bet pēc laika tās atkal atgūst. Tādējādi Pensiju likuma pārejas noteikumu 16. punkta 11. apakšpunkts neattiecas uz gadījumiem, kad personai pensija netika izmaksāta, bet tiesības uz pensiju saglabājās.

Arī Labklājības ministrija norāda, ka šīs normas ietveršana likumā palīdzēja atrisināt situāciju, kad, piemēram, persona nebija savlaicīgi atjaunojusi invaliditātes grupu (tādējādi zaudējot tiesības uz invaliditātes pensiju) un to izdarīja ar nokavēšanos. Pirms 1996. gada 6. novembra grozījumu izdarīšanas Pensiju likumā iepriekš minētajos gadījumos invaliditātes pensija bija jāpiešķir no jauna, un tas citastarp prasīja papildu administratīvos izdevumus. Izdarot grozījumus, šī problēma tika atrisināta, proti – ja piecu gadu laikā no jauna tika iegūtas tiesības uz pensiju, tā tika nevis piešķirta no jauna, bet atjaunota likumā noteiktajā kārtībā. Ja piecu gadu termiņš bija pagājis, tad pensiju piešķīra no jauna.

Ņemot vērā iepriekš minēto, secināms, ka Pensiju likuma pārejas noteikumu 16. punkta 11. apakšpunkts neattiecas uz personām, kurām pensiju neizmaksāja saskaņā ar 32. panta trešo daļu. Jāatzīmē, ka pensijas neizmaksāšanas periodā joprojām palika spēkā lēmums, ar kuru tika piešķirtas tiesības uz pensiju, tādējādi personas, kurām pensija netika izmaksāta saskaņā ar likuma 32. panta trešo daļu, nezaudēja tiesības uz pensiju. Tas secināms arī no Pensiju likuma 30. panta pirmās daļas, atbilstoši kurai vecuma pensiju piešķir uz mūžu. Līdz ar to personas varēja atkal saņemt priekšlaicīgi piešķirto pensiju, ja tika pārtrauktas darba attiecības. Turklāt – ja pensijas neizmaksāšanas periodā tiek pieņemti normatīvie akti, kas ietekmē piešķirtās pensijas apmēru, piemēram, lēmumi par pensijas indeksāciju un minimālā

pensijas apmēra palielināšanu, tad attiecīgi tiek palielināts visu pensiju, arī to pensiju apmērs, kuras attiecīgajā brīdī neizmaksā. Bez tam Pensiju likuma 24. pants noteic valsts pensijas apmēra palielināšanu sakarā ar apdrošināšanas iemaksu veikšanu par periodu pēc pensijas piešķiršanas, un tādējādi personai ir tiesības saņemt lielāku pensiju.

Likumdevējs personai ir noteicis izvēles brīvību – tā var vai nu izmantot likumā noteiktās tiesības uz priekšlaicīgu pensiju, vai arī turpināt darba tiesiskās attiecības un pensionēties vispārnoteiktajā kārtībā. Pensiju likumā noteiktā vecuma pensijas aprēķināšanas kārtība ir vērsta uz to, lai ieinteresētu personu pieprasīt pensiju pēc iespējas vēlāk un līdz ar to iegūt tiesības uz lielāku pensiju. Personai, kas izmanto likumā noteiktās tiesības uz priekšlaicīgu vecuma pensiju, ir jārēķinās ar to, ka šādā gadījumā tā saņems mazāku pensiju, nekā tad, ja tā būtu pensionējusies vispārējā kārtībā.

No iepriekš minētā izriet, ka Pensiju likuma pārejas noteikumu 16. punkta 11. apakšpunkts, kas sākotnēji noteica pensiju izmaksas atjaunošanas kārtību, ja tā bija pārtraukta likumā noteiktajos gadījumos, neattiecās uz 32. panta trešo daļu. Tādējādi sievietēm, kurām bija piešķirta priekšlaicīgā vecuma pensija, bet kurām to neizmaksāja, ja viņas turpināja strādāt, likumdevējs nebija noteicis tiesības uz pensijas piešķiršanu no jauna. Ņemot vērā to, ka likumdevējs nebija radījis personai šādas tiesības, nav tiesiska pamata atsaukties uz tiesiskās paļāvības principu.

Tiesības uz pensijas piešķiršanu no jauna šīm personām neradīja arī turpmākie grozījumi Pensiju likumā.

1999. gada 5. augusta grozījumi no Pensiju likuma izslēdza pārejas noteikumu 16. punkta 11. apakšpunktu un vienlaikus 30. pantu papildināja ar piekto daļu. Likuma 30. panta piektajā daļā tika saglabāta tāda pati pensijas izmaksas atjaunošanas kārtība, kāda līdz tam bija noteikta pārejas noteikumu 16. punkta 11. apakšpunktā, līdz ar to arī šie grozījumi nemainīja to valsts pensiju izmaksas atjaunošanas kārtību, kuru izmaksa bija pārtraukta likumā noteiktajos gadījumos. No iepriekš minētā izriet, ka arī 1999. gada 5. augusta

grozījumi neradīja tiesības uz vecuma pensijas piešķiršanu no jauna personām, kurām šo pensiju neizmaksāja saskaņā ar 32. panta trešo daļu, t.i., personām, kuras bija priekšlaicīgi pensionējušās. Turklāt minētie grozījumi Pensiju likumā ietvēra pārejas noteikumu 24. punktu, kas skaidri noteica, ka vecuma pensiju no jauna nepiešķir.

Savukārt 2001. gada 20. decembra grozījumi Pensiju likuma 30. panta piektajā daļā tikai redakcionāli precizēja jau agrāk noteikto tiesisko regulējumu, lai skaidrāk izteiktu šīs normas jēgu. Šie grozījumi nepārprotami noteic, ka 30. panta piektajā daļā ietvertais tiesiskais regulējums attiecas tikai uz tām pensijām, uz kurām likumā noteiktajos gadījumos var zaudēt tiesības, proti, tas attiecas uz tādiem valsts pensiju veidiem, kas nav vecuma pensija.

No iepriekš minētā izriet, ka 2001. gada 20. decembra grozījumi Pensiju likumā neierobežoja tiesības uz pensijas piešķiršanu no jauna personām, kurām pensija netika izmaksāta saskaņā ar 32. panta trešo daļu, jo 30. panta piektās daļas jēga pirms grozījumu izdarīšanas neatšķīrās no šīs normas pašreizējās redakcijas jēgas. Mainoties tiesiskajam regulējumam, normas saturs jeb būtība palika nemainīga. Ņemot vērā to, ka agrākais tiesiskais regulējums personām nebija noteicis tiesības uz pensijas piešķiršanu no jauna, likumdevēja izdarītie grozījumi 30. panta piektajā daļā nav pretrunā ar tiesiskās paļāvības principu, jo šis princips var aizsargāt tikai tādas tiesības, kas personai jau reiz bijušas noteiktas.

Tādējādi Pensiju likuma 30. panta piektā daļa atbilst Satversmes 1. pantam un tiesiskās paļāvības princips nav pārkāpts attiecībā uz personām, kurām pensija netika izmaksāta saskaņā ar 32. panta trešo daļu.

9. Vērtējot Pensiju likuma 30. panta sestās daļas atbilstību Satversmes 1. pantam, jānoskaidro, vai likumdevējs bija noteicis tiesības uz pensijas piešķiršanu no jauna personām, kuras no pensijas izmaksas bija atteikušās uz iesnieguma pamata saskaņā ar pārejas noteikumu 16. punkta 11. apakšpunktu,

jo persona uz tiesiskās paļāvības principu var atsaukties tikai tad, ja likumdevēja agrāk noteiktais tiesiskais regulējums ir radījis pamatu tiesiskajai paļāvībai.

9.1. Analizējot likumā sākotnēji noteikto tiesisko regulējumu, secināms, ka ar 1997. gada 20. novembra grozījumiem pārejas noteikumu 16. punkta 11. apakšpunktā likumdevējs noteica, ka pensijas izmaksa ir pārtraucama ne vien likumā noteiktajos gadījumos, bet arī pamatojoties uz apdrošinātās personas iesniegumu par atteikšanos saņemt pensiju. Attiecīgi – valsts pensijas izmaksa ir atjaunojama, ja no jauna iegūtas tiesības uz pārtraukto pensiju vai saņemts apdrošinātās personas atsaukums par atteikšanos saņemt pensiju.

Minētie grozījumi noteica, ka, atjaunojot pensijas izmaksu, pensija piešķirama no jauna, ja kopš pensijas izmaksas pārtraukšanas ir pagājuši vairāk nekā trīs gadi. Ja triju gadu termiņš nav pagājis, tad atjaunotā pensija par laiku, kad tās izmaksa bija pārtraukta, pārskatāma likumā noteiktajā kārtībā.

Likumdevējs nebija noteicis, ka tiesības atteikties no pensijas un līdz ar to tiesības uz pensijas piešķiršanu no jauna neattiecas uz kādu no valsts pensiju veidiem. Tādēļ secināms, ka pārejas noteikumu 16. punkta 11. apakšpunktā noteiktās tiesības attiecās arī uz vecuma pensijas saņēmējiem, proti – indivīds varēja paļauties uz to, ka pēc viņa atteikšanās no pensijas izmaksas, viņam pensija tiks piešķirta no jauna pārejas noteikumu 16. punkta 11. apakšpunktā noteiktajā kārtībā.

Lai gan Pensiju likuma pārejas noteikumu 16. punkta 11. apakšpunktā ietvertais tiesiskais regulējums pēc būtības neatbilst Pensiju likuma 30. panta pirmajā daļā ietvertajam principam, ka vecuma pensiju piešķir uz mūžu, tomēr atzīstams, ka likumdevēja nolūks bija radīt indivīdam labvēlīgākus apstākļus un tādējādi nodrošināt pensijas piešķiršanu no jauna atbilstoši 1995. gada jeb tā sauktajam jaunajam Pensiju likumam, kas atšķirībā no 1992. gada likuma jeb „vecā” likuma pensijas apmēra noteikšanā lika ņemt vērā personas vidējo apdrošināšanas iemaksu algu. No tā izriet, ka šo grozījumu mērķis bija nodrošināt personām iespēju saņemt lielāku pensiju.

To uzsver arī Labklājības ministrija, norādot, ka 1997. gada 20. novembra grozījumi pārejas noteikumu 16. punkta 11. apakšpunktā tika izdarīti, lai personām, kuras bija pensionējušās līdz 1995. gada Pensiju likuma spēkā stāšanās brīdim, piešķirtu tiesības uz pensijas piešķiršanu no jauna saskaņā ar „jaunā” Pensiju likuma tiesību normām, atbilstoši kurām pensijas sākuma kapitāla aprēķināšanā tika ņemta vērā personas vidējā apdrošināšanas iemaksu alga. Bez tam saskaņā ar 1992. gada Pensiju likumu vecuma pensijas sākuma kapitāla aprēķināšanā tika ņemta vērā nevis pašas personas vidējā apdrošināšanas iemaksu alga (personificētā sociālās apdrošināšanas iemaksu uzskaitē ieviesta no 1996. gada 1. janvāra), bet vidējā alga valstī.

Tādējādi Pensiju likuma pārejas noteikumu 16. punkta 11. apakšpunkts līdz ar 1997. gada 20. novembra grozījumu spēkā stāšanos ļāva personām atteikties no vecuma pensijas, lai pēc trim gadiem iegūtu tiesības uz pensijas piešķiršanu no jauna neatkarīgi no tā, vai pensija piešķirta vispārnoteiktajā kārtībā vai arī priekšlaicīgi. Proti – pārejas noteikumu 16. punkta 11. apakšpunktā noteiktās tiesības attiecās arī uz tām personām, kurām vecuma pensija netika izmaksāta saskaņā ar Pensiju likuma 32. panta trešo daļu. Arī šīs personas varēja iesniegt iesniegumu par atteikšanos no pensijas izmaksas, lai iegūtu tiesības uz pensijas piešķiršanu no jauna, kad būs pagājuši vismaz trīs gadi. Tātad no priekšlaicīgi piešķirtās vecuma pensijas varēja atteikties tādā pašā kārtībā kā no citu veidu pensijām. Ja persona, kurai priekšlaicīgo vecuma pensiju neizmaksāja saskaņā ar likuma 32. panta trešo daļu, neiesniedza pieteikumu par atteikšanos no pensijas izmaksas, tad šai personai neradās tiesības uz pensijas piešķiršanu no jauna.

9.2. Satversmes tiesa jau agrāk norādījusi, ka tiesiskās paļāvības principa īstenošanā nozīme ir arī tam, vai personas paļaušanās uz tiesību normu ir likumīga, pamatota un saprātīga, kā arī tam, vai tiesiskais regulējums pēc savas būtības ir pietiekami noteikts un nemainīgs, lai tam varētu uzticēties (*sk. Satversmes tiesas 2002. gada 19. marta sprieduma lietā Nr. 2001-12-01 secinājumu daļas 3.2. punktu*).

Tomēr Satversmes tiesa ir noteikusi arī to, ka vecuma pensijas ir valsts sociālās politikas jautājums, kam ir ilglaicīgs raksturs un kam nepieciešama stabilitāte. Sociālā politika ir saistīta ar noteiktu valsts atbalstu un aizsardzību personām, kurām tā nepieciešama, tādējādi personu tiesiskā paļāvība šajā jomā ir īpaši aizsargājama (*sk. Satversmes tiesas 2002. gada 19. marta sprieduma lietā Nr. 2001-12-01 secinājumu daļas 3.2. punktu*). No tā izriet, ka tiesiskajam regulējumam sociālās politikas jomā ir jābūt pietiekami stabilam un nemainīgam, lai indivīds varētu droši plānot savu nākotni, vadoties no tiesību normām.

Likuma varas princips, kas ir viens no tiesiskas valsts pamatprincipiem, citastarp noteic, ka likumiem jābūt paredzamiem un skaidriem, kā arī pietiekami stabiliem un nemainīgiem. Tādējādi tiesību normās noteikto tiesisko regulējumu nedrīkst mainīt nepamatoti bieži, jo nesamērīgi biežas izmaiņas tiesiskajā regulējumā apgrūtina likumu ievērošanu. Vēl jo vairāk, tiesiskajam regulējumam ir jābūt pietiekami stabilam, lai indivīds, vadoties no tiesību normām, varētu pieņemt ne tikai īstermiņa lēmumus, bet arī ilgtermiņā plānot savu nākotni. Arī tiesiskās noteiktības princips uzliek valstij pienākumu nodrošināt tiesisko attiecību noteiktību un stabilitāti, kā arī ievērot tiesiskās paļāvības principu, lai veicinātu indivīda uzticību valstij un likumam.

Tomēr Satversmes 1. pants neliedz izdarīt pastāvošajā tiesiskajā regulējumā tādus grozījumus, kuri atbilst Satversmē nostiprinātajiem konstitucionālajiem principiem. Demokrātiskā valstī tiesiskās paļāvības princips prasa, lai, izdarot šādus grozījumus, likumdevējs paredzētu „saudzējošu” pāreju uz jauno regulējumu. Šādos gadījumos ir jānosaka saprātīgi termiņi vai jāparedz zaudējumu kompensēšana (*sk. Satversmes tiesas 2003. gada 25. marta sprieduma lietā Nr. 2002-12-01 secinājumu daļas 2. punktu*). Tādējādi likumdevējam, nosakot jaunu tiesisko regulējumu, ir pienākums noteikt pārejas posmu, kas garantē indivīdam iespēju līdz galam realizēt reiz iegūtās tiesības.

Arī Lietuvas Konstitucionālā tiesa 2001. gada 12. jūlija spriedumā ir norādījusi –

tiesiskās paļāvības princips paredz, ka iepriekš noteikto tiesisko regulējumu var mainīt tikai ņemot vērā Konstitūcijā nostiprinātos principus un ievērojot personas tiesiskās intereses un tiesisko paļāvību (*sk. Rulings and Decisions of the Constitutional Court of the Republic of Lithuania, Nr. 17. – Vilnius: Constitutional Court of the Republic of Lithuania, 2002, pp. 33-34*).

Secināms, ka tiesiskās paļāvības princips aizsargā personas reiz iegūtās tiesības, t.i., personas var paļauties uz to, ka tiesības, kas iegūtas saskaņā ar spēkā esošu tiesību aktu, noteiktajā laika periodā tiks saglabātas un reāli īstenotas. Līdzīgi ir lēmusi arī Lietuvas Konstitucionālā tiesa 2001. gada 18. decembra spriedumā, vērtējot indivīdam reiz noteikto tiesību tiesisko aizsardzību (*sk. Rulings and Decisions of the Constitutional Court of the Republic of Lithuania, Nr. 17. – Vilnius: Constitutional Court of the Republic of Lithuania, 2002, pp. 133-134*).

9.3. Likumdevējs, izdarot grozījumus Pensiju likumā, ir vairākkārt mainījis tiesisko regulējumu attiecībā uz vecuma pensijas izmaksas atjaunošanas kārtību gadījumos, kad pensijas izmaksa pārtraukta, pamatojoties uz personas iesniegumu. Turklāt, izslēdzot no likuma pārejas noteikumu 16. punkta 11. apakšpunktu un papildinot pārejas noteikumus ar 24. punktu un likuma 30. pantu ar sesto daļu, likumdevējs ir atkāpies no indivīdam sākotnēji garantētajām tiesībām.

Vērtējot 1999. gada 5. augusta grozījumus Pensiju likumā, secināms, ka tie būtiski ierobežoja indivīdam agrāk noteiktās tiesības. Pirmkārt, šie grozījumi indivīdam, kurš atteicies no vecuma pensijas izmaksas, liedza tiesības uz pensijas piešķiršanu no jauna. Otrkārt, tie nepārprotami noteica, ka vecuma pensiju no jauna nepiešķir.

Analizējot šo grozījumu atbilstību Satversmes 1. pantam, secināms, ka pārejas noteikumu 16. punkta 11. apakšpunkta izslēgšana no Pensiju likuma atbilst Satversmē nostiprinātajiem pamatprincipiem, jo tiesiskās paļāvības

princips citastarp noteic arī to, ka indivīda reiz iegūtās tiesības nevar pastāvēt neierobežoti ilgi. Proti, šis princips nedod pamatu ticēt, ka reiz noteiktā tiesiskā situācija nekad nemainīsies. Būtiski ir tas, ka tiesiskās paļāvības princips nodrošina indivīdam tiesisko aizsardzību tikai likumdevēja noteiktajā pārejas periodā. Tiesiskās paļāvības princips negarantē indivīdam pastāvīgu *status quo*, t.i., nedod tiesības uz pastāvīgu izņēmuma situāciju jaunajā tiesiskajā regulējumā.

Tomēr, papildinot Pensiju likuma pārejas noteikumus ar 24. punktu, likumdevējs nav ņēmis vērā tiesisko paļāvību, ko noteiktam personu lokam bija radījis agrākais tiesiskais regulējums. Likumdevējs nenoteica periodu pārejai uz jauno tiesisko regulējumu tām personām, kuras bija atteikušās no vecuma pensijas izmaksas saskaņā ar pārejas noteikumu 16. punkta 11. apakšpunktu, bet vēl nebija īstenojušas šajā normā paredzētās tiesības. Eiropas Kopienų tiesa secinājusi, ka institūcijai, kas izdevusi tiesību normu, uz ko persona paļaujas, ir pienākums, mainot tiesisko regulējumu, ievērot tiesiskās paļāvības principu un persona var atsaukties uz tai agrāk noteiktajām tiesībām (*sk. lietas 289/81 „Vassilis Mavridis v. European Parliament” [1983], ECR I-01731, 4. punktu*). Secināms, ka arī izskatāmās lietas ietvaros Saeimai, kas izdeva tiesību normu, uz ko paļāvās indivīds, bija pienākums ievērot tiesiskās paļāvības principu un personai agrāk noteiktās tiesības.

2001. gada 20. decembra grozījumi, kas papildināja Pensiju likuma 30. pantu ar sesto daļu, *expressis verbis* noteica, ka, atjaunojot personai tiesības uz pensiju, kuras izmaksa ir pārtraukta, pamatojoties uz personas iesniegumu, pensija ir pārskatāma atbilstoši Pensiju likumā noteiktajam tiesiskajam regulējumam, nevis piešķirama no jauna.

Šie grozījumi tikai precizē jau ar 1999. gada 5. augusta likumu noteikto tiesisko regulējumu, proti – likumdevējs nepārprotami noteica, ka gadījumos, kad pensijas izmaksa ir pārtraukta uz personas iesnieguma pamata, pensiju atjaunojot, tā pārskatāma likumā noteiktajā kārtībā, nevis piešķirama no jauna.

Pensiju likuma 30. panta sestā daļa, ko likumā ietvēra ar 2001. gada 20. decembra grozījumiem, būtībā atzīstama par atbilstošu Pensiju likuma jēgai. Tomēr tāpat kā pārejas noteikumu 24. punkts, ko likumā ietvēra ar 1999. gada 5. augusta grozījumiem, arī šī norma neatbilst Satversmē nostiprinātajam tiesiskās paļāvības principam, jo nenosaka saudzējošu pāreju uz jauno tiesisko regulējumu personām, kuras bija atteikušās no vecuma pensijas saskaņā ar pārejas noteikumu 16. punkta 11. apakšpunktu. Arī Eiropas Kopienų tiesa ir norādījusi – ja persona ir paļāvusies uz spēkā esošu normatīvo aktu un izvēlējusies noteiktu rīcības veidu, tad šī persona var paļauties, ka arī pēc grozījumu izdarīšanas šajā normatīvajā aktā iepriekš izraudzītajai rīcībai nebūs negatīvu seku (*sk. lietu 120/86 „Mulder v. Minister van Landbouw en Visserij” [1998], ECR I-02321 un lietu 170/86 „Georg von Deetzen v. Hauptzollamt Hamburg-Jonas” [1988], ECR I-02355*).

No tā izriet, ka likumdevējs, papildinot Pensiju likuma pārejas noteikumus ar 24. punktu un 30. pantu ar sesto daļu, nav ievērojis tiesiskās paļāvības principu attiecībā uz tām personām, kuras saskaņā ar pārejas noteikumu 16. punkta 11. apakšpunktu bija atteikušās no valsts pensijas izmaksas.

Tādējādi Pensiju likuma 30. panta sestā daļa un pārejas noteikumu 24. punkts attiecībā uz tām personām, kuras bija atteikušās no valsts pensijas uz iesnieguma pamata saskaņā ar Pensiju likuma pārejas noteikumu 16. punkta 11. apakšpunktu, neatbilst Satversmes 1. pantam.

10. Ziemeļu rajona tiesa norāda, ka likumdevējs neesot ievērojis tiesiskās vienlīdzības principu, jo Pensiju likuma 30. panta piektajā daļā, nosakot pensiju izmaksas atjaunošanas kārtību, ir ņemts vērā pensiju izmaksas pārtraukšanas ilgums, savukārt sestā daļa to ignorē, lai gan pirms tiesiskā regulējuma maiņas pensijas izmaksas atjaunošanas kārtība bija vienāda. Tādējādi likuma 30. panta sestā daļa liedzot personai saņemt vecuma pensiju

tādā apmērā, kādā pienāktos, ja pensijas aprēķināšanā tiktu ņemts vērā viss uzkrātais apdrošināšanas stāžs.

Tātad pieteikuma iesniedzējs uzskata, ka Pensiju likuma 30. panta sestā daļa neatbilst Satversmes 91. pantam, jo tajā ir noteikta citāda pensiju izmaksas atjaunošanas kārtība nekā 30. panta piektajā daļā.

Tā kā Pensiju likuma 30. panta sestā daļa atzīta par neatbilstošu vienam no Satversmes pantiem – 1. pantam – attiecībā uz tām personām, kurām pensijas izmaksa tika pārtraukta, pamatojoties uz personas iesniegumu, saskaņā ar likuma „Par valsts pensijām” pārejas noteikumu 16. punkta 11. apakšpunktu, nav nepieciešams tālāk izvērtēt tās atbilstību Satversmes 91. pantā noteiktajam tiesiskās vienlīdzības principam.

Nolēmumu daļa

Pamatojoties uz Satversmes tiesas likuma 30. – 32. pantu, Satversmes tiesa

nosprieda:

1. Atzīt likuma „Par valsts pensijām” 30. panta piekto daļu par atbilstošu Latvijas Republikas Satversmes 1. pantam.

2. Atzīt likuma „Par valsts pensijām” 30. panta sesto daļu un pārejas noteikumu 24. punktu par neatbilstošu Latvijas Republikas Satversmes 1. pantam un par spēkā neesošu no spēkā stāšanās brīža attiecībā uz tām personām, kurām pensijas izmaksa tika pārtraukta uz personas iesnieguma pamata saskaņā ar likuma „Par valsts pensijām” pārejas noteikumu 16. punkta 11. apakšpunktu.

Spriedums ir galīgs un nepārsūdzams.

Spriedums stājas spēkā tā publicēšanas dienā.

Tiesas sēdes priekšsēdētājs

A. Endziņš